

संपादकीय..

**पक्षीही सुस्वरे
आळविती...◆**

एक घटना आजही आठवते, १९७४ मध्यांतरील, खेड तालुक्यातील, बोरघर गावी (जिल्हा रत्नागिरी) आमचं किराणा मालाचं दुकान होते. नदीच्या पलीकडे आदिवासी वस्ती होती आणि कातकरी बायका आमच्या दुकानात अधूनमधून जीवनावश्यक वस्तू घ्यायला यायच्या. परिस्थिती अत्यंत हलाखीची असल्याने दुकानात आल्यानंतर वस्तू मागायच्या त्या अशा : भाय, चार आण्याचे खोबरेल तेल, आठ आण्याचं गोडंतेल, चार आण्याचं खोबरं द्या. माझ्या डोळ्यात अक्षरशः अश्रू उभे राहायचे.

कातकरी बायकांनी मागितलेलं मी द्यायचो, पण हक्कानं आणखी थोडं द्या, असं सांगायच्या आणि त्यांची हक्काची मागणी पूर्ण करताच त्यांच्या चेहेच्यावर अवतरलेलं स्मितहास्य पाहून मला आनंद व्हायचा. हे अनमोल क्षण म्हणजे आनंदाचा ठेवाच ! बालपणीचा काळ सुखाचा असं म्हणतात ते उगीच नव्हे. बालपणी आम्ही तीन-चार मित्र एखाद्या झुडपाखाली बसून हातात दगडी गोटे टाळासारखे वाजवत घेऊन तुकोबांचे, माऊर्लींचे अभंग म्हणत भजनाचा आनंद घेत असू. रूप पाहता लोचनी, सुख झाले वो साजणी... माऊर्लींच्या मुखातून आलेली वाणी गाताना मनाला किती प्रसन्नता लाभायची याचं वर्णन करण अशक्य आहे. लोखंडी रिंग बनवून तो फिरवण्यासाठी लांबलचक तार घेऊन तिला यृं बेंड देऊन लाकडाच्या मुठीत तार बसवून तो गाडा फिरवत फिरवत दूरवर धावत असू. कधी कधी एकत्र येऊन भोवरे फिरवण, गोटचा खेळण यात आनंदाची उथळण असे. नदीच्या एखाद्या डोहात दुंबण्याचा आनंद घेण आणि घरी जाताच आईच्या हाताचा मार खाण, हे नेहमीच ! आमची शाळा घरापासून अगदी जवळ होती. शाळा सकाळची दोन तास असे. या वेळेत लगोर, विटीदांडू, हूतूतू अशा विविध खेळांचा आनंद लुटत असू. शाळेत असताना डिगंगकर माईच्या शेतातील चिंचा, घराजवळील रायआवळे, तसेच बाबा कानेटकरांच्या परिसरातील काजूचे फळ चोरून खाण्याचा मनसोक्त आनंद लुटला. विद्यार्थी दशेत असताना गावागावातून, वाडीवाडीतून भटकती होत असताना तहान लागल्यास एखाद्या गरीब गावकच्याच्या घरी गेल्यास होणार आदरातिथ्य अवर्णनीय ! शेणानं सारवलेल्या पडवीत बसण्यासाठी घोंगडी अंथरून होणारं प्रेमळ स्वागत, सोबत चुलीवरील चहा मिळायचा. मनाची श्रीमंती ही आदिवासी आणि खेड्यापाड्यातील गावकरी यांच्याकडूनच अनुभवावी. रिकामं मन हे अनेक समस्यांचं माहेरघर ठरतं, म्हणूनच रोजचा जगण्याचा आनंद घेता यावा म्हणून नवीन घरी बर्डी फीडरमध्ये चिमण्यासाठी खाण भरून ठेवलं, पण प्रत्यक्ष चिमण्या यायला सहा महिन्यांची प्रतीक्षा करावी लागली. चिमण्यांच्या बरोबरीनं इतर पक्षीही यायला लागले आणि आमची खिडकी पक्षीदर्शन खिडकी ठरली. पक्षांना खाण्यासाठी आणखी एका ट्रेची वेगळी व्यवस्था केल्याने बुलबुल, साळुंख्या, ठिपकेदार मुनिया, पोपट, मैना, सूर्यपक्षी, दयाळ पक्षी यायला लागले. सकाळपासून संध्याकाळपर्यंत खाद्य खाण्यासाठी दररोज येणारे दहा बारा पोपटांचे थवे आनंदात अधिकच रंगत आणतात. पहाटेच्या वेळेस पक्ष्यांचा मंजुळ आवाज विशेषत: दयाळ पक्षाची पहाटेच्या वेळी बालकनीत ऐकू येणारी गोड आवाजातील शिळ कानी पडताच मनाला प्रसन्नता लाभते आणि मन ताजंतवानं होतं, याचा अनुभव

घेता आला.
रस्ता ओलांडत असताना एखादा वाहनचालक जवळ आल्यास त्याला प्रथम जाण्यास सांगतो तेव्हा त्याच्या चेहेच्यावरील सुहास्य दोघांच्या मनी आनंदाच्या लहरी निर्माण करतात. निवृत्तीच्या काळात आनंदमयी जीवन जगता यावं यासाठी गृहनिर्माण संस्थेचं कामकाज आणि सभासदांच्या समस्या सोडविण्यावर भर देतो. आनंदाचे क्षण अनुभवता यावे यासाठी आपलाही सहभाग असावा लागतो. आनंदाची देवाण-धेवाण केल्यानेच आनंद घेता येतो. वृत्तपत्रात छापून आलेलं लिखाण, अभिप्राय तसेच समाजमाध्यमांवर पाठवलेल्या लेखनाविषयी अनेकांच्या आलेल्या प्रतिक्रिया आणि वैयक्तिक फोन मनमुराद आनंद देतात. स्वेच्छा-निवृत्तीनंतर मला सामाजिक कार्य, लेखन, बागकाम यांची आवड निर्माण झाली. कुंडचांमधून रोपांची केलेली लागवड, त्यांची मशागत यामुळं मिळणारा भाजीपाला आपली मेहनत सार्थकी लागल्याचं समाधान देतो. लिंबाच्या आणि कढीपत्त्याच्या रोपांवर फुलपाखरं सतत अंडी घालत असतात. दरवेळी पाच ते सहा फुलपाखरं जन्माला येतात. लिंबाचं आणि कढीपत्त्याचं रोप म्हणजे फुलपाखरांचं प्रसूतिगृह झालं आहे. या सुंदर फुलपाखरांच्या चित्रीकरणात व्यग्र राहण्याची संधी मला निसर्गानं दिली. निसर्गाने माणसांसाठी आनंदाच्या दालनांची मुक्कहस्ते उधळण केली आहे. आपल्याला ती ओळखता आली पाहिजे, तरच 'आनंदाचे डोही आनंद तरंग' याची अनुभूती घेता येईल.

प्रवास सर्वसामान्यांच्या आवाक्ष्यात

एकूणच परिवहन, दलणवळण्या क्षेत्रात गेल्या २५ वर्षांत झालेल्या बदलांचा आढावा घेणाऱ्या लेखमालेतील हा शेवटचा लेख. लेखमालिके च्या या शेवटच्या भागात दलणवळणाऱ्या दोन क्षेत्रांविषयी बोलू या. ही दोनही क्षेत्रे अशी आहेत, की ज्यांनी एका अर्थाने जागतिकीकरणाची सुरुवात केली. त्यातील एक म्हणजे नौकानयन (शिर्पिंग). आणि दलणवळणाचे दुसरे क्षेत्र असे की ज्याच्यामुळे जागतिकीकरणाने खन्या अर्थाने 'टेक ऑफ' घेतला. हे दुसरे क्षेत्र म्हणजे अतिशय महत्वाचे असे हवाई वाहतूक क्षेत्र. गेल्या २५ वर्षांत या दोनही क्षेत्रात फार मोठे बदल झाले. त्या बदलांना आकार दिला तो भूराजकीय परिस्थितीने, बदलत्या तंत्रज्ञानाने. त्याचबरोबर, शाश्वत विकासाबद्दलचा वाढता आग्रह आणि मध्यंतरी आलेली करोनाची साथ यामुळे देखील या दोन्ही क्षेत्रांत काही आमूलाग्र असे बदल झाले.

गेल्या २५ वर्षांत जलवाहतूक क्षेत्र असो, की हवाई वाहतूक क्षेत्र असो, या दोन्ही क्षेत्रांमध्ये पर्यावरणपूरक पर्यायांवर खूप भर दिला जात आहे. जगात होणाऱ्या एकूण कार्बन उत्सर्जनात दोन ते तीन टक्के वाटा हा जलवाहतूक क्षेत्राचा आहे. या शतकाच्या सुरुवातीला, या क्षेत्रात काम करणाऱ्या तज्जनांना ही बाब जाणवायला लागली होती. प्रदूषण हे फक्त दुचाकी आणि चारचाकी वाहनांमुळेच होत असते, असा एक समज त्याआधी सर्वत्रच दृढ होता. पण जलवाहतूक क्षेत्रातील तज्ज्ञ आणि इंटरनेशनल मेरीटाइम ऑर्गनायझेशन यांनी याबद्दल सर्वसामान्यामध्ये, तसेच सर्व संबंधितांमध्ये जाणीव, जागरूकता निर्माण करायला सुरुवात केली. इंटरनेशनल मेरीटाइम ऑर्गनायझेशनने जलवाहतूक क्षेत्रांतील सर्व कंपन्यांना या संदर्भात काही निर्देश दिले. हे निर्देश कुठल्याही परिस्थितीत पाठले गेलेच पाहिजेत, अशी सक्त ताकीद देखील संबंधितांना देण्यात आली. मागच्या शतकात जहाजांमध्ये जे इंधन वापरले जात असे त्या इंधनामध्ये सल्फरचे म्हणजेच गंधकाचे प्रमाण खूप असायचे. त्यामुळे, इंधनातील गंधकाचे प्रमाण कमी असायला हवे, असा सूचनावजा आदेशच इंटरनेशनल मेरीटाइम ऑर्गनायझेशनने दिला. या सूचने ची / आदे शाची अंमलबजावणी करण्यासाठी २०२० या वर्षाची अंतिम मुदत निश्चित करण्यात आली. त्या पार्श्वभूमीकर जहाजांसाठी लिंकिडफाइड नंचरल गॅसचा वापर सुरु झाला. संधायाच्या स्थितीकडे पाहिले तर, आता जहाजांसाठी बायोफ्युल वापरले जाताना दिसते. तसेच, हायड्रोजेन इंधनाचा वापर सुरु झाला आहे. इतकेच नव्हे, आता जहाजाना इंधन म्हणून

आयुष्यात एकदा तरी विमानात बसायचे, हे १९०० च्या दशकातील सर्वसामान्य भारतीयांचे स्वप्न असायचे. मात्र हवाई वाहतूक क्षेत्रातील बदलांमुळे विमानप्रवास हे स्वप्न न राहता गरज बनायला लागली. भारतात जेट एअरवेज, डेक्न एअरवेज, तर आशियात आणि मध्यपूर्वेत कतार एअरवेज, एमिरेट्स, सिंगापूर एअरलाईस यांनी देखील विमानप्रवास सर्वसामान्यांच्या आवाक्यात आणायला सुरुवात केली.या शतकाच्या अगदी सुरुवातीला अमेरिकेत न्यूयॉर्क येथे असलेल्या ट्रीन टॉवर्सवर दहशतवाद्यांनी दोन विमाने धडकवली आणि जगभर हलकल्लोळ माजला. त्या घटनेने हवाई वाहतूक क्षेत्र देखील हादरून गेले. त्यामुळे मग जगभरात विमान प्रवाशांची तपासणी अधिक कडक व्हायला लागली. ती इतकी कडक झाली की, तिचा जाच वाटावा! आज भारतात जरी विमानतळावर प्रवाशांची प्रत्यक्ष छाननी, तपासणी होत असली तरी तरी अमेरिका आणि युरोपमध्ये अनेक विमानतळावर फक्त स्कॅनरद्वारा छाननी, तपासणी होते. गेल्या २५ वर्षांतील या क्षेत्रात एक मोठा बदल झाला तो विमानप्रवाशांच्या सेवेत. पहिल्या दशकात अधिकाधिक प्रवाशांना आकर्षित करण्याचा कंपन्यांचा उद्देश असे. त्यासाठी देण्यात येणाऱ्या सोयीसुविधांमुळे विमानात प्रवाशांची चंगळ होत असे. मात्र नंतर, त्या खर्चात थेट इतकी काटकसर सुरु झाली की, विमान म्हणजे फक्त वेळेत पोहोचवणारी सेवा! प्रवाशांना पाण्याच्या व्यतिरिक्त काहीही सेवा न देणे यासारखी पावले टाकण्यात आली. भारतात सन २००० ते २०१० या काळात विमानात प्रवाशांना उत्तम खानपान सेवा देण्यात येत असे. पण त्या खर्चाच्या ओळ्याखाली काही विमान कंपन्या पार बुडाल्या. त्यामुळे मग विमानप्रवासातील काटकसरीचे युग सुरु झाले.

किमान भारतात तरी गेल्या २५ वर्षांत अनेक विमान कंपन्या जन्माला आल्या आणि त्यांतील कित्येक बुडाल्या देखील. या क्षेत्राबाबतची सरकारची बदलती धोरणे त्यास कारणीभूत होती. त्याच्रप्रमाणे पुरेशी विमानातले नसतानाही अनेक विमान कंपन्यांनी विमाने मोठ्या संख्येने आपल्या ताप्यात आणल्याने गोंधळ सुरु झाला. या सगळ्यात अनेक विमान कंपन्या बुडाल्या. भूराजकीय बदलांनी मात्र जलवाहतूक क्षेत्राला जितके धक्के दिले तितके हवाई वाहतूक क्षेत्राला दिले नाहीत. सुमुद्री चाच्यांचा उच्छाद गेल्या २५ वर्षांत वाढला. सो मालिया, इंडोनेशिया, बांगलादेशाच्या जबळ्यांना परिसर येथे सुमुद्री चाच्यांचे नवे तळ उभे राहिले. सन २०११मध्ये सुएझ कालव्यात एक मोठे जहाज अडकले आणि अनेक आठवडे इकडू जाणारी वाहतूक टप्प झाली. संपूर्ण जगात अभूतपूर्व परिस्थिती निर्माण होईल, अशा शक्यताचा शिंपिंग कंपन्यांनी कधी विचारच केला नव्हता, हे त्यातून लक्ष्यात आले. जलवाहतूक क्षेत्रातील गेल्या २५ वर्षांतील आणखी एक बदल म्हणजे 'क्रूझ' प्रवास देखील सामान्यांच्या आवाक्यात आला. क्रूझचा आकार इतका वाढत गेला की ते एक छोटे शहरच बनत गेले. गोल्फ कोर्सपासून थिएरपर्यंत अनंत सुविधा असलेली क्रूझ म्हणजे जणू छोटे बेटच झाली.जलवाहतूक असू दे की हवाई वाहतूक, या दोन्ही क्षेत्रांना आपण पर्यावरणपूरक व्हावे, हे वाटायला लागणे आणि ही दोन्ही क्षेत्रे सामान्यांना आपलीशी वाटू लागण, त्यांच्या आवाक्यात येत जाणे या बाबी उल्लेखनीयच. त्याचवेळी, ही दोन्ही क्षेत्रे अतिशय मोठ्या प्रमाणात विस्तारत गेली हे या पाव शतकाचे देणे म्हणता येईल.

दिवाळी रंगों परालासंगो...

मी अगदी लहान असेन, दिवाळीसाठी आम्ही बीडला जमा व्हायचो. ताटात भुरभुरलेल्या खसखशीवर आजी अगदी हलक्या हातानं अनारसा थापायची. थापायची म्हणण चुकीच ठरेल, कारण ती तिच्या मध्यल्या तीन बोटांनी घडचाळ्याच्या काटचाप्रमाणे हळूहळू अनारशयाच्या पिठाचा छोटा गोळा फिरवायची. तिच्या समोर तिची नातवंड बसलेली असायची. अनारसे थापणं, वर्तमानपत्राच्या चौकोनी तुकड्यांवर सोऱ्याने चकल्या पाडणं वगैरे कामात आमचा पण सहभाग असायचा. तुपात तळून पाकात घोळवलेले खव्याचे गुलाबजामून एका स्टीलच्या डब्बात ठेवले जायचे आणि थंडी इतकी असायची की ते थिजून एकमेकांना चिकटायचे. पण चव अप्रतिम. मोजका फराळ, मोजके पदार्थ दिवाळीच्या दिवशी सकाळी एका भल्यामोठ्या ताटात ठेवले जायचे आणि दिवाळीसाठी आजीआजोबांकडे जमलेले सगळी मुळ, बाळ, नातवंड फराळ करायचे. आता जेव्हा मी आठवते तेव्हा आजी दिवाळीचा फराळ करताना (खाताना) कधी मला आठवत नाही. खरं तर ती काही सतत

स्वयंपाकघरात जुँपलेली वगैरे नव्हती. तिच आयुष्य सुटसुटीत होत; कारण कधी तिने तिच्या गरजा वाढवल्या नाहीत, ना तर कुणाकडून काही अपेक्षा ठेवल्या फारशा. पण दिवाळीच्या काळात फराळाचा व्याप एवढा असणार, की सकाळी निवांत फराळ करायची परिस्थिती नसणार. तुम्ही आठवून पहा, दिवाळीच्या काळात भल्या पहाटे फराळाचं ताट समोर देणाऱ्या आज्या, आया, मावशा, काकी आठवतील; पण अपवाद बगळता या बायका घरातल्या इतर मंडळींचा फराळ झाला, आवारा आवारी झाली, की नंतरच निवांत बसत असतील, बहुदा स्वयंपाकघरात, त्यांच्या राज्यात. पुढे आई फराळ बनवताना मोजके पण आवडीचे पदार्थ बनवायची. काही पदार्थ ती घरी बनवायची, तर काही पदार्थ बनवायला कधी कधी आचारी येऊ लागला. घरामगच्या अंगणात एका बर्नरच्या शेगडीवर न्याने आणलेल्या मोठ्या कढया तो ठेवायचा आणि एका दिवसात भराभर पदार्थ बनवायचा. स्टीलच्या किंवा जर्मनच्या मोठ्योठ्या डब्ब्यांत तो सामान भरून ठेवायचा. पण काही पदार्थ आईच बनवायची. म्हणजे चकली, लाडू असे तिचे स्पेशल पदार्थ ती बनवायची; तर आचारी शेव, चिवडा वौरै बनवायचा. बाहेरून पदार्थ विकत घेण्याची फारशी पद्धत नव्हती, त्यामुळे

प्रसन्न आहे
त्यांची बा
मुद्दाकडे
कुटुंबाच्या ग
पदार्थ जरी
प्रत्येक कुठु
ही पद्धत वि�
पिढ्यानपि
समाजाच्या
पाककृती ज
आहे आणि
जपला आहे
हा पदार्थ मर
बाहेर खाऊ
चवीचा वा
सुरु ठेवली
असं त्यांचं
असे म्हणू श
दादा कशा
काही पारंग
मदत होते
बनवण्याची
इतरांनी मदत

ही दिसतंय. पुढच्या पिढीने मात्र या पाककृतींची नोंद आपापल्या घरातील स्थिरांकडून (अपवादाने पुरुषांकडून) करून घेण अत्यावश्यक आहे. कुटुंबाची 'कुकबुक्स' विस्मृतीत जाणाऱ्या पाककृती जपण्यात महत्वाची भूमिका बजावतात.

फराळ विकत घेताना त्याचं घरगुती स्वरूप बदलणार नाही याकडे ही अनेकांचं लक्ष असतं. याचा फायदा गृहोद्योगांना होतो. पन्नासेक वर्षांपूर्वी 'कुटुंबसर्खी' सारखे गृहोद्योग सुरु झाले. कामासाठी बाहेर पडलेल्या स्त्रीला या पोळीभाजी केंद्रांची मोठी मदत मिळाली. पोळी-भाजी बरोबरच सणावाराला लागणारे ताजे पदार्थ आणि कोरडा फराळही मोठ्या प्रमाणावर या उद्योगांमध्ये बूनु लागला आणि आज महाराष्ट्रातल्या प्रत्येक शहरात फराळ बनवणारे गृहोद्योग आहेत. महानगरांमध्ये याचं प्रमाण जास्त आहे. मुंबई, ठाणे, पुणे, कल्याण-डॉंबिवली या शहरांत दिवाळी फराळाचा मोठा व्यवसाय आहे. फराळ विकत घेणारे कुटुंब तो बनवणाऱ्याच्या कुटुंबांना आर्थिक फायदा करून देतं. त्यामुळे मोठमोठे खाड्यावसायिक दिवाळी फराळाच्या व्यवसायात असले तरी अजूनीही छोट्या उद्योगांनी बनवलेला, एखाद्या गृहिणीने बनवलेला फराळ आपल्या घरी आणण्यासाठी अनेकजण पसंती देतात.

या पिढीने मार या पाककृतीची
ल्या घरातील स्नियांकडून
(पुरुषांकडून) करून घेण
आहे. कुटुंबाची 'कुकवुक्स'
णाऱ्या पाककृती जपण्यात
का बजावतात.

घेताना त्याचं घरगुती स्वरूप
याकडेही अनेकांचं लक्ष असतं.
गृहोद्योगांना होतो. पन्हासेक
बसखी' सारखे गृहोद्योग मुरु
ठी बाहेर पडलेल्या स्त्रीला या
ची मोठी मदत मिळाली. पोळी-
साणावाराला लागणारे ताजे
रंडा फराळ्ही मोरऱ्या प्रमाणावर
बनू लागला आणि आज
प्रत्येक शहरात फराळ बनवणारे
त. महानगरांमध्ये याचं प्रमाण
पुंबई, ठाणे, पुणे, कल्याण-
हारांत दिवाळी फराळाचा मोठा
. फराळ विकत घेणारे कुटुंब
च्या कुटुंबांना आर्थिक फायदा
मुळे मोठमोठे खायद्यावसायिक
ग्रच्या व्यवसायात असले तरी
उद्योगांनी बनवलेला, एखाद्या
लेला फराळ आपल्या घरी
अनेकजण पसंती देतात.

अटी शिथिल करून नगर-शिर्डी रस्त्याचे काम मंत्री नितीन गडकरी यांची लोकसभेत माहिती खा.लंके यांचा पाठ्पुरावा

पानरे | प्रतिनिधी
नगर-शिर्डी रस्त्याचे अनेक वार्षांसून रखडलेले काम आता अल्प निविदा प्रसिद्ध करून अडीच हजार कोटी रुपये खाचाचा हा प्रकल्प लवरच पुर्ण केला जाईल. हे काम पुर्ण होईपर्यंत या रस्त्याची दुरुस्ती करून दलणवण्ण सुलभ केले जाईल अशी खाची केंद्रीय रस्ते, वाहतूक व महामार्ग मंत्री नितीन गडकरी यांनी दिली.

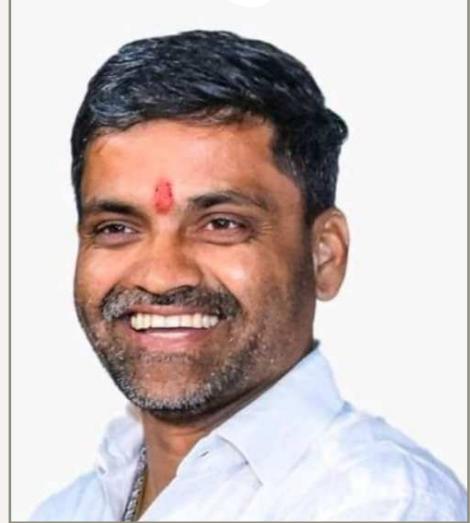
नगर-शिर्डी रस्त्याचे काम लवकरात लवकर मार्गी लावण्यासाठी खा. नीलेश लंके हे संसदेत गेल्यासून मंत्री नितीन गडकरी यांच्याकडे पाठ्पुरावा करत आहेत. शक्कवारी मंत्री गडकरी यांनी या प्रश्नावर संसदेत निवेदन केले. त्यावेळी त्यांनी हे काम लवकरात लवकर मार्ग लावण्याची खाची दिली. या रस्त्याचे

काँक्कीटीकरण करारे ही मागणी खा. लंके यांनी केली आहे. त्याचा उल्लेखी गडकरी यांनी आपल्या निवेदनात केला. गडकरी यांनी संगितले की, नगर-शिर्डी रस्त्याचे नेमके काय झाले माहिती नाही, परंतु या रस्त्याच्या कामाच्या तिनावा निविदा निघाल्या. तीन ठेकेदार पद्धन गेले. एकाची बँक गॅरंटी बनावट निघाली. आता पुन्हा दोनवा ठेकेदारांनी निविदा भरल्या आहेत. अधिकारांनी ही माहिती दिल्यानंतर या निविदा रद्द करण्यात सांगण्यात आले आहे. आता पंधरा दिवसांचे अल्प कालावधीची निविदा प्रसिद्ध करून सुमारे अडीच हजार रुपये खाचाचा हा प्रकल्प पुर्ण केला जाईल.

शिर्डीला भाविक येतात. त्यांना त्रास सहन

करावा लागतो त्याचे मलाही दुःख होते आहे. तांबीक आणि आर्थिक निकष होते त्यात काही अंशी शिथिलता आणण्यात आली आहे. कारण आणखी ठेकेदार ही निविदा भरू शक्तील. हा रस्ता काँक्कीटीचा करण्याची मागणी तेथील लोकसभा सदस्यांनी केली आहे. त्याचा अभ्यास करून हे काम लवकरात लवकर मुरु करण्यात येईल. तोपर्यंत खारब झालेल्या रस्त्याची दुरुस्ती करून तो वाहूकीसाठी योग्य राहील यांची काळजी घेण्यात येणार असल्याचे गडकरी महणाले. रस्त्याची निविदा काढल्यानंतर निविदा रकमेच्या पन्नास टक्क्यांपर्यंती कमी त्या भरल्या जातात. हे थांबविष्ण्यासाठी सरकारने काही उपायोजना कराव्यात. त्यासाठी संबंधित

ठेकेदार, अधिकारी यांची जबाबदारी निश्चित केली पाहिजे अशी मागणी यावेळी सभागृहात करण्यात आली, त्यावरही गडकरी यांनी उत्तर दिले. पूर्वी मोठे-मोठी माणसे निविदा दाखल करत. त्यासाठीच आता तांबीक आणि आर्थिक बाबींमध्ये शिथीलता आणण्यात येत आहे. तसे केल्यामुळे आणखी काही लोक हे काम करू शक्तील. ४२ टक्क्यांपासून ५० टक्क्यांपर्यंत कमी निविदा साठार करण्यात येत आहेत. हे थांबविष्ण्यासाठी उपायोजना करण्यात येणार असून त्यामुळे काम दर्जेदार होण्यास मदत होईल. काही ठंडने आम्ही चांगल्या होतून घातली होती. मात्र त्याला यश आले नसल्याचे गडकरी महणाले

तहसीलदार डॉ. क्षितीजा वाघमारे यांचे शेतरस्ता निर्मितीतील ऐतिहासिक योगदान

महाराष्ट्र राज्य शिव पानंद शेतरस्ता चळवळीच्या वतीने सत्कार

पानरे | प्रतिनिधी

तहसीलदार डॉ. क्षितीजा वाघमारे यांच्या कायांमुळे प्रशासनानांची विश्वासार्हात वाढाली असून, शेतकऱ्यांच्यांचा अडुणुकी सोडवण्यासाठी त्यांनी घेतलेल्या पुढाकाराचे कौतुक महाराष्ट्र राज्य शिव पानंद शेतरस्ता चळवळीच्या वतीने करण्यात आले.

कायर्क्रमांतर तहसीलदार वाघमारे यांनी संगितले, शेतकऱ्यांचा अडुणुकी हा क्रेंडिंग असून, प्रत्येक शेतकऱ्यांचा पोलोचवणे ही माझी जबाबदारी आहे. शेवटचा रस्ता पुर्ण होईपर्यंत थांबणार नाही. नागरिकांनी यांमध्ये सहकारी कारवे.

तहसीलदारांनी ब्रिटिशकालीन शिव पानंद शेतरस्ते खुले करण्यासाठी विविध

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन, ग्रामस्तरीय समित्यांच्या माध्यमातून काम सुरु केले. शेतकऱ्यांच्या

पातळ्यांवर ठोस पावले उचलली. संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांची बैठक घेऊन,

